

till sitt innehåll. Vi får verkligen lära oss vilka mångskiftande minoritetskulturer den moderna finska historien innehåller.

Redaktörerna förutspår att politiseringen av majoritetsbefolkningens etniska identitet kommer att fortsätta under inflytande av en global mångkulturell utveckling. De formulerar i inledningen en vision om ett världsmedborgarskap som innebär att självvalda identiteter i framtiden kommer att väga tyngre än från födseln tillskrivna identiteter. Sådana visioner och principer är välgörande i dessa tider. Det är berikande med en så fullmatad antologi om minoriteter och deras kulturer i vårt historiskt närmaste grannland.

Luleå tekniska universitet

LARS ELENIUS

Anna Tunlid & Sven Widmalm (red.), *Det forskningspolitiska laboratoriet: Förväntningar på vetenskapen 1900–2010* (Lund: Nordic Academic Press 2016). 182 s.

Det forskningspolitiska laboratoriet handlar om de förväntningar eller visioner som styr svensk forskningspolitik från 1900-talets början fram till i dag. Genom att fokusera på forskningspolitikens långa linjer – kontinuiteter såväl som gradvisa förändringar – bidrar bokens författare med en välbehövlig polemik mot den inom policy och politik inflytelserika föreställningen om att en nyttostyrd, kommersialiserbar forskning på ganska kort tid ersatt en nyfikenhetsstyrd, fri forskning.

Det forskningspolitiska laboratoriet är en nätt volym som består av ett inledningskapitel följt av fyra kapitel vilka bidrar med varsin empirisk fallstudie samt ett femte och avslutande kapitel vilket tar formen av en uppsummerande och brett anlagd exposé över utvecklingen av svensk forskningspolitik. Med bokens titel vill redaktörerna – vetenskapshistorikerna Anna Tunlid och Sven Widmalm – understryka "ett centralt faktum", nämligen att "forskningspolitiken utformats av aktörer som varit verksamma både politiskt och vetenskapligt och att laboratoriet, eller andra forskningsmiljöer, varit en plats inte bara för produktion av ny kunskap utan också för skapande av visioner om vetenskapens framtid". Dessa visioner, menar de, har varit centrala inom forskningspolitiken, och det är också därför som de flesta av bidragen fokuserar på aktörer som ofta fungerat som "både forskningsledare och forskningspolitiker".

Laboratoriet har kommit att bli ett av de mer centrala studieobjekten i modern vetenskapshistoria, kanske det mest centrala, och att bokens förfat-

tare väljer att fokusera på laboratoriet för att förklara forskningspolitikens utformning är i den meningen följdriktigt. Men är redaktörernas antagande om laboratoriets centrala ställning rimligt? Som en av dem själv påpekar i ett av bokens empiriska kapitel fattades avgörande forskningspolitiska beslut under 1960-talet inom och mellan departementen. Och av Tage Erlanders publicerade dagböcker framgår det att ledande forskare som Svedberg och Tiselius var flitiga uppvaktare av Erlander under dennes tid som ecklesiastikminister ("Svedberg-Tiselius" lyder till exempel en egendomlig dagboksnotering från den 25 april 1946). Nog borde väl "maktens korridorer", för att låna en av C. P. Snows mer kända metaforer, ha varit en väl så viktig plats för skapande av visioner om vetenskapens framtid som laboratoriet? Eller är politikerna bara att betrakta som passiva mottagare och vidareförmedlare av forskarnas redan färdigformulerade visioner? Det är bestickande att de politiska aktörerna i stort sett är frånvarande i boken, och att det i stället är de vetenskapliga aktörerna som sägs fungera som forskningspolitiker. Men att forskarna agerade i politiska syften gjorde inte dem till politiker. Rimligare vore då att kalla dem forskningslobbyister.

Även om det onekligen hade varit intressant med en tydligare problematisering av gränssnittet mellan vetenskap och politik, presenterar *Det forskningspolitiska laboratoriet* empiriskt gedigna och välskrivna fallstudier av de vetenskapliga aktörernas roll i formeringen av svensk forskningspolitik. En utförligare redogörelse av tidigare forskning hade dock gjort det lättare att bedöma i vilken utsträckning studien presenterar nya empiriska rön.

I bokens första empiriska kapitel uppmärksammar Sven Widmalm att "vetenskapens tilltagande kommersialisering och kommodifiering", det vill säga tendensen att betrakta kunskap som en vara snarare än en allmänt tillgänglig resurs, är en förändring som vuxit fram gradvis under lång tid. Hans utgångspunkt är de tekniker för rening av kemiska substanser, så kallad separation, som utvecklades av bland andra Theodor (The) Svedberg under 1920- och 1930-talen och som kom att bli en förutsättning för den moderna biovetenskapens utveckling. Separationsforskningen var ett exempel på en ny typ av storskalig, resurskrävande och högteknologisk forskning. Svedberg argumenterade skickligt för att denna typ av forskning krävde en modernisering av forskningens organisering och finansiering och en allt närmare samverkan med industrin. För Svedberg utgjorde vad som i efterhand kallats för "den linjära modellen", det vill säga föreställningen att det råder ett linjärt orsakssamband mellan grundforskning, tillämpad forskning och industriell utveckling, en viktig argumentationsfigur.

Anna Tunlid uppmärksammar i sin tur molekylärbiologins institutionalisering i Sverige. På ett övertygande sätt visar hon i bokens andra kapitel hur ett starkt nätverk i biokemisten Arne Tiselius regi under 1960-talet

framgångsrikt bidrog till att skapa institutionella förutsättningar och mobilisera resurser för den ”nya biologin”. Likt Svedberg argumenterade Tiselius utifrån den linjära modellen. Molekylärbiologiska forskningsgenombrott förväntades leda till tekniska tillämpningar inom livsmedelsindustri och läkemedelsindustri. Eftersom vetenskapssamfundet var bäst skickat att se vilka forskningsområden som hade störst potential, skulle forskarna själva avgöra vilka områden som borde prioriteras.

I det tredje kapitlet belyser Veronica Brodén Gyberg etableringen och utvecklingen av Sveriges policy för forskningsbistånd under åren 1973–2008 genom en fallstudie av Sarec (Styrelsen för u-landsforskning). Sarecs policy var enkelt uttryckt att forsknings- och utbildningskapaciteten i låginkomstländer måste stärkas för att skapa ekonomisk och social utveckling. Brodén Gybergs bidrag är huvudsakligen ett referat av hennes avhandling, *Aiding Science: Swedish Research Aid Policy 1973–2008* (2013). Även om det till skillnad från de övriga bidragen inte har ett uttalat fokus på biovetenskap, passar det dock väl in i bokens övergripande tematik i och med att det ger ett tidigt exempel på uppfattningen att produktiv kunskap kan skapas genom politisk styrning.

Detta synsätt växte sig allt starkare under 1980- och 1990-talen och det därefter följande decenniet. Bokens två avslutande kapitel författade av Francis Lee respektive Mats Benner uppmärksammar hur den svenska forskningspolitikens inriktning mot koncentration och storskalighet kommit att bli en dominerande trend de senaste årtiondena. Påtagligt är också hur kommersiella intressen i allt större utsträckning kommit att influera den forskningspolitiska agendan. I en mönsterigillt genomförd fallstudie av projektet Human Protein Atlas – den största forskningssatsning som genomförts av en privat stiftelse (Knut och Alice Wallenbergs stiftelse) – visar Lee hur de kommersiellt betingade förväntningarna på forskningen inom projektet fick återverkan på de vetenskapliga val som gjordes. Benner ser i sin tur HPA-projektet som ett exempel på ”New Big Science”; en ny typ av storskalig forskning där vetenskapliga och näringspolitiska målsättningar smälter samman i satsningar på så kallade forskningsplattformar. Enligt Benner utmärker sig Sverige i internationellt hänseende genom att ha kanaliserat omfattande resurser till New Big Science-anläggningar inom biovetenskap (SciLifeLab i Stockholm och Uppsala) och materialvetenskap (European Spallation Source, ESS, och Max IV i Lund). Dessa satsningar sägs vara ”strategiska” och motiveras av en tydlig förväntan på att vetenskaplig forskning ska generera tillväxt. De är dessutom politiskt attraktiva eftersom de gör arbetet med att prioritera enklare. När de väl är etablerade kan man dock räkna med att dessa kostsamma anläggningar kommer att ha en styrande inverkan på fördelningen av forskningsmedel under en längre tid.

Till det ska läggas Benners oroväckande iakttagelse att många forskningspolitiska prioriteringar faller tillbaka på starka aktörskonstellationer och -intressen snarare än evidens eller brett samråd.

Det forskningspolitiska laboratoriet är en hantverksmässigt gedigen produkt. Korrekturfelen är obefintliga, sakfelen få (på sidan 134 benämns dock Sveriges lantbruksuniversitet felaktigt Statens lantbruksuniversitet) och boken är dessutom försedd med ett personregister.

Sammanfattningsvis bidrar författarna till *Det forskningspolitiska laboratoriet* med två viktiga iakttagelser. För det första ifrågasätter de uppfattningen att en nära samverkan mellan akademi, stat och industri är ett förhållandevis nytt fenomen. För det andra pekar de på en påtaglig förändring över tid, nämligen det vetenskapliga samfundets minskande inflytande över forskningspolitiken.

Chalmers tekniska högskola

PER LUNDIN